

TİASAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 5, Sayı: 19, Aralık 2018, s. 450-457

İmran TEKELİ

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Doktora Öğrencisi,
imranazak1453@gmail.com

NĀZİKĪ MECMŪ‘ĀSĪ¹

Özet

Mecmua, Arapça “cem” kökünden türemiş, ‘toplanmış eser’ anlamına gelen bir kelimedir. ‘Derleme’ anlamına gelmesinden hareketle 19. ve 20. yüzyıl dergilerine de “mecmua” denmiştir. Bu yazının ilgilendiği mecmua, ‘derleme, toplama eser; herhangi bir muhteva ya da biçim ortaklığına bakılmaksızın bir araya getirilmiş metinler toplamı’ demektir. Mecmualar; özelde şiir ve nesir mecmuaları; tertip edildikleri ve kendilerinden önceki dönemi aydınlatması, edebiyat tarihine kaynaklık etmesi, yol göstermesi bakımından mühim eserlerdir. Tebliğimizde tanıtılacak olan Nāzikī Mecmū‘āsī, Berlin Kraliyet Kütüphanesi Wilhelm Pertch katalogu Ms. Diez. A. Oet. 82 numarada kayıtlı olarak tarafımızca bulunmuştur ve doktora tezimin konusunu teşkil etmektedir. Nāzikī’ye ait şiirlerin çoğundan, üstü çizili ve Nāzikī mahlasını taşıyan müsvedde beyitlerden, bazı beyitlerin farklı varaklardaki tekrarlarından, hukukla ilgili soru ve cevaplardan bu mecmuanın ilmiye mesleğine mensup müderris, 17. yüzyıl şairi Nāzikī Mustafa Efendî’ye ait olduğu anlaşılmaktadır. Mecmuanın incelenmesi sonucunda eserin nüsha tavsifine ulaşılacak, mecmuadaki manzum ve mensur bölümler sınıflandırılarak Nāzikī Mecmū‘āsī’nin ayrıntılı bir tanıtımı yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, mecmua, Nāzikī.

THE NĀZİKĪ MECMŪ‘ĀSĪ

Abstract

A collection was derived from the Arabic root cem (collection, group), which is a word having the meaning of “collected works”. In the nineteenth and twentieth centuries, dergis (miscellany) by departing from the meaning of derleme (collected, selected, anthology) were also called mecmua. The miscellany related to this article means “a derleme, collected works, a collection of texts brought

¹ Bu yazı Yıldız Teknik Üniversitesi ve Asos’un işbirliğiyle 25-27 Ekim 2018 tarihleri arasında Yıldız Teknik Üniversitesinde düzenlenen 5. Asos Filoloji Kongresinde sözlü tebliğ olarak sunulan bildirinin makaleye dönüştürülmüş halidir.

together regardless of any contents or commonality of form. Miscellanies, especially poetry and prose miscellanies, are important works from the aspect of what they organized and in spontaneously enlightening the previous period, of being a source for the history of literature and of being a guide. The Nāzikî Mecmû'ā, which will be presented and explained in our paper, was found by us and registered in the Wilhelm Pertch catalogue Ms. Diez. A. Oet. No. 82 at the Berlin Royal Library and constitutes the subject of my doctoral dissertation. It is understood that most of the poems belonging to Nāzikî, rough draft couplets, which have the pseudonym Nāzikî and strike through, from the repetitions in different leaves of some couplets, from the questions and responses related to law of this miscellany, belong to Nāzikî Mustafa Effendi, the seventeenth century poet and professor and member of the ulama profession (professor of science). At the end of a careful examination of the miscellany, a description of the copy will be made, and a detailed presentation and explanation will be made of the Nāzikî Mecmû'ā by classifying the sections in verse and prose.

Key Words: Classical Turkish Literature, collection, Nāzikî.

GİRİŞ

Mecmua kelimesi, Arapça “cem” kökünden türemiştir, anlamı ‘toplanmış eser’ demektir.² Belli başlı sözlüklerde mecmua kelimesinin karşılığı aşağı yukarı şu şekilde verilmiştir: 1.Toplanmış, derlenmiş şeylerin bütünü. 2. Şuradan buradan toplanmış şey, top, mecmu'aten. 3. Çeşitli yazılardan meydana gelmiş el yazması kitap. 4. Bir veya birkaç fenne ait toplanan şeyleri yazmaya mahsus kitap, defter-i müntehabât. 5. Dergi. 6. Koleksiyon, toplama eser.³ ‘Derleme’ anlamına gelmesinden hareketle 19. ve 20. yüzyıl dergilerine de “mecmua” denmiştir. Bu çalışmada incelenecek olan mecmua, ‘derleme, toplama eser; bir veya birkaç fenne ait toplanan şeyleri yazmaya mahsus kitap, defter-i müntehabât, herhangi bir muhteva ya da biçim ortaklığına bakılmaksızın bir araya getirilmiş metinler toplamı, çeşitli yazılardan meydana gelmiş el yazması kitap demektir.

² Ahmet Mermer, XV. Yüzyılda Yazılmış Yazarı Bilinmeyen Bir Nazire Mecmuası ve Aydınlı Visalî'nin Bilinmeyen Şiirleri, Millî Folklor, 2002, 56/Kış, 75-94; Ali Nihad Tarlan, Mecmûalar Arasında, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 1946, 1/2, 122-137; Ali Nihad Tarlan, Eski Mecmûalar Arasında, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 1946, 1/3-4,163-170; Günay Kut, Mecmua, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler, C.6, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1986; Hatice Aynur Vd., Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII: Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı, İstanbul: Turkuaz Yayınları, 2012; Mehmet Fatih Köksal, Biyografik Kaynak Olarak Şiir Mecmuaları ve İshak-zâde Fevzî Mecmuası, Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Klâsik Türk Edebiyatında Biyografi Sempozyumu Bildirileri Kitabı, Ankara: AKM Yayınları, 2011; Mine Mengi, Bir Şiir Mecmuası Hakkında. Türkoloji Dergisi, 1997, VII, 73-78. Mustafa Uzun, Mecmua. TDV İslam Ansiklopedisi, C.XXVIII. İstanbul: TDV Yayınları, 2003, 265-268; Orhan Kurtoğlu, Hurufî-Bektaşî Edebiyatına Dair Bir Şiir Mecmuası, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 2008, 45, 25-35; Yaşar Aydemir, Biyografi Kaynağı Olarak Mecmualar. Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Klâsik Türk Edebiyatında Biyografi Sempozyumu Bildirileri Kitabı. Ankara: AKM Yayınları, 2011.

³ Muallim Naci, Lugat-ı Naci, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1995, s.719; Sir James William Redhouse, Turkish and English Lexicon, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992, s.1751; Yaşar Çağbayır, Ötügen Türkçe Sözlük İstanbul: Ötügen Neşriyat A.Ş., 2007, C. 3, s. 3101.

TİDSAD

Şiir ve nesir mecmuaları; tertip edildikleri ve kendilerinden önceki dönemi aydınlatması, edebiyat tarihine kaynaklık etmesi, yol göstermesi bakımından mühim eserlerdir. Tebliğimizde tanıtılacak olan Nāzikî Mecmû'ası, Berlin Kraliyet Kütüphanesi Wilhelm Pertch katalogu Ms. Diez. A. Oet. 82 numarada kayıtlı olarak tarafımızca bulunmuştur ve doktora tezimin konusunu teşkil etmektedir.

1.Nüşha Tavsifi

Mecmuanın cildi kahverengi deri cilt, iç kapağı ebrulidir.122 varaktan oluşmaktadır. 20x13cm ebadındadır. Nestālik yazıyla yazılmıştır.115b ve 116a'da bir dizi mühürler basılmıştır. Ön kapağın dış tarafına yapıştırılmış bir kâğıt üzerinde şu yazılıdır: Kitāb-ı Mecmû'a-i Ğazeliyyât u Kaşide Söyler.

Yukarıda mecmuanın dış kapağı ve ilk varakları görülmektedir. Mecmuaları düzgün şekilde inceleyebilmek için mecmualara sorulması gereken bazı sorular vardır⁴; Nazikî Mecmuasına da '1. Şair mecmuayı kim için tertip etmiştir? 2. Mecmuanın içeriği nedir? 3. Nesir mi, nazım mı ağırlıklı bir mecmuadır? 4. Mecmua nazım ağırlıklıysa, mecmuada hangi nazım şekilleri sayıca diğerlerinden çoktur? 5. Mecmuayı hazırlayan kişi kimdir ve en çok hangi şairlerin şiirlerini mecmuasına almıştır? 6. Mecmuaya alınan şairler hangi yüzyılın şairleridir?' türünden sorular yöneltilmiş ve şu cevaplar alınmıştır: Şair kendi beğenisine göre mecmuayı tertip etmiştir. Kaside ve gazel ağırlıklı bir mecmuadır. Mecmua, Nāzikî'nin not defteri, şiirleri için adeta karalama defteri gibidir ve mecmuada en çok Nāzikî'nin şiirleri yer aldığı ve üstü

⁴ Cemal Kurnaz ve Yaşar Aydemir, Mecmualara Sorulması Gereken Sorular, Turkish Studies Dergisi, 2013, Volume 8/1, Winter, 51-64.

çizilip yeniden yazılmış Nāzikî'ye ait şiir mısraları bulunduğu için bu eseri şairin kendisi için tertip ettiği rahatlıkla söylenebilir. Nāzikî'ye ait şiirlerin çokluğundan, üstü çizili ve Nāzikî mahlasını taşıyan müsvedde beyitlerden, bazı beyitlerin farklı varaklardaki tekrarlarından, hukukla ilgili soru ve cevaplardan bu mecmuanın ilmiye mesleğine mensup müderris, 17. yüzyıl şairi Nāzikî Mustafa Efendî'ye ait olduğu anlaşılmaktadır.⁵ Mecmuanın incelenmesinin sonucunda mecmuadaki manzum ve mensur bölümler sınıflandırılarak Nāzikî Mecmuasının ayrıntılı bir tanıtımı yapılacaktır.

Aşağıda Nāzikî'nin şiirlerinden örnekler verilmiştir:

Li-muḥarririhî

1. Sînede t̄āğ-ı muḥabbet gibi sūzān olmaz
Ten-i şad pāredeki gül gibi ḥandān olmaz
2. Ol melek-rū yoluna cānı kadd iklimiḡe
Dime Ādem aña 'ālemde ol ādem olmaz
3. Yüzü bir güle yak t̄a idelim cānı feda
Kişi dil-berine şanma ki kurban olmaz
4. Müjeñ oḡları çatma t̄iz giray kaşı keman
Ḥāne-i dilde niçün ḥayrunca miḥmān olmaz
5. Nāzikî yok yere itme heves la'l-i lebini
Neş'e-i āb-ı ḥayāt olana imkân olmaz

Li-muḥarririhî

1. Bir siyeh perçemlü yalın yüzlü yār
Sîm-sîmā ḥūb zerrin t̄ac-vār
2. Şöhr-i şāheñşāhî giymiş t̄ac-ı zer
Her yaña otāğıyla eyler sefer
3. Bir nefes peyk-i şabā añı eger
Taşra bulsa ḥaneden t̄acın çapar
4. Subḥ irişse uyur ol ḥāba varır
Yine bir zengi irişür uyarır
5. Şeb-çerāğ olur ziyāsı 'āleme
Pertevi canlar virür çün ādeme (11b)

Li-muḥarririhî

⁵ bilgi@edebiyatkultur.com; Cemal Kurnaz, Muallim Naci-Osmanlı Şairleri, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1986; Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988, s. 326; www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com

1. 'Adetiñ ey serv kıdd dāim cefā mıdır hemān
Bir kerem kılsañ bana hiç ħüsnüne gelmez ziyān
2. Bülbül-i dil küyüñe geldükce efgān idemez
Ser-i 'aşkı kırtara gül-zār ola 'ayān
3. Genc-i 'aşkıñ şol kadar gizlü derdin sinede
Kimse bilmez ten içinde kıdadur Ādem'de cān
4. Şöyle şata kım var kıpuñda ħasteyem dermānsuz
Şerbet-i vaşluñ irişmezse olur tāb'a kıān
5. Sūziş-i āh-ı derūnum sıgmadı bu 'āleme
Ĥayil olmaz dürrer şıne Nāzikî kevn ü mekân

Li-muħarririhî

1. Baña ey bād-ı şabā çün ħayruñ var senüñ
Şemme-i büy-ı niğārdan iziñ var senüñ
2. Kafes-i tende ħuzūruñ yok ise ey dil-i zār
Dām-ı zülfünde bilürsün ki yerüñ var senüñ
3. Da 'vāsına kıtur ħançer müjgānını dil
Bir şad pare gibi bir siperin var senüñ
4. Bilürem ey dil-i şūrîde nedür efgānuñ
Ĥārūta dāmiñ verde ħırzıñ var senüñ
5. Nāzikî ol kıaşı yāniñ cilveleri ħüb-rüy
Yüri var küy-ı mekkāra çigeriñ var senüñ

(Varak Numarası: 11b)

(Varak Numarası: 12a)

El yazması mecmuanın her yerinde sürekli Nāzikî mahlası geçmekte ve yazma eserde en çok bu mahlasa sahip bir şairin şiirleri bulunmaktadır: 9b,10b,11ab,15b; devamındaki şiirler de 'Li-Muħarririhî' ilavesiyle nakledildiğinden bu Nāzikî'nin mecmuayı el yazmasıyla tertip

eden kişiyle aynı kişi olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca eserde mühürler, nestalik hat çalışmaları, üstü karalanıp yeniden yazılmış kelimeler, mısralar mevcuttur.

2. Metinlerin Sınıflandırılması

1. Manzum Bölümler: Mecmuanın büyük bir kısmını kaplamış olan Nâzîkî'nin şiirlerine ek olarak mecmuanın içerdiği şairler şunlardır: Bayram Paşa 7b, Veysî 35a, Nev'î-zâde Efendi 47a; Beyânî, Adâ'î 47b, Bâkî 50b,51b,52b, 108b; Emrî 51b, Tarzî 67b, Yahya Efendi 71b, Derûnî 76b, İlâhî 77b, Cinânî 97b, İlmî 102b; Necatî, Zâtî, Nev'î Efendi, Husrev Beg, Ruhsatî, Mâilî 108b; Azizî, Rumûzî, Rûhî, Sencerî, Refikî 109a; Hâyâlî 108b, 109a. Ayrıca Şehrengiz Beray-ı Taşköprü 14b, Bayatî ve Sabâ makamında yazılmış olan şiirler 74b,97a; mesnevi nazım şekliyle bir şiir (Ahvâl-i Helâk) 81b; Ni'metu'llah-ı Vâli'nin Farsça kasidesi 37b.

2. Nesir Parçaları: a) At, koyun, keçi vb. üzerine tabiatla ilgili 48b; b) Bayezid-i Bistâmî'den bir anlatım bölümü 54b; c) Bir ilaç tarifi 95b,96a; d) Hat sanatı ile ilgili açıklamalar 64b; e) Remel falı 65a; f) 85b'den 95a'ya kadar Latifî Tezkiresinin Mevlânâ Celâle'd-dîn-i Rûmî ve diğer 11 şeyhin biyografisinden bahseden bölümü; h) Hilyetü'n-Nebî: Peygamberin kişisel bir tasviri tabela hâlinde düzenlenmiştir. Mecmuada dua metinleri de bolca bulunmaktadır: 42a'dan 44a'nın sonuna kadar nestalik yazısıyla Enfâl suresi yazılmıştır.

SONUÇ

Bu çalışmayla hakkında çok az şey bilinen bir şairin (17. yüzyıl şairi Nâzîkî Efendi)⁶ adı daha önce hiçbir yerde geçmeyen, kaside ve gazel ağırlıklı, mecmuasına ulaşılmış ve böylece Berlin Kraliyet Kütüphanesi Wilhelm Pertch katalogu Ms. Diez. A. Oet. 82 numarada kayıtlı Nâzîkî Mecmû'âsı ilk defa bu makaleyle bilim dünyasına tanıtılmıştır. Bir Divan şairinin tertip ettiği, daha önce bilinmeyen bu mecmuanın tanıtımıyla Türk edebiyatı tarihinin bazı gizli kalmış noktalarının aydınlatılacağı açıkça ortadadır.

Mecmuadaki Nâzîkî mahlaslı şiirlerin çokluğundan, Li- Muharririhî diye devam eden şiirlerden, üstü çizili kelime ve mısralardan hareketle mecmuayı tertip eden kişinin Nâzîkî mahlaslı bir şair olduğu anlaşılmaktadır. Bu şairin yaşadığı zamanı belirlemek ve kim olduğunu bulmak mümkündür: 45b'de Osmanlı padişahlarının tahta çıkış yılı ve hükümlerlik sürelerini belirten bir liste verilmiştir. Bu listede tahta çıkışı verilip (R.1049, M.1639) hükümlerlik süresi belirtilmeyen padişah I. İbrahim'dir. Bu nedenle bu el yazması mecmuanın I. İbrahim zamanında yazıldığı sonucuna varılabilir. Ayrıca dönemin tezkireleri Nâzîkî Mustafa Efendi'nin 1668'de vefat ettiğini belirtirler. Aynı mahlası taşıyan babası Nâzîkî Mehmed Efendi'nin vefat

⁶ Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri, C.I, II, III. İstanbul: Matbaa-i Amire, 1333; Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988, s. 326; Haluk İpekten, Vd. Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988; Nuri Akbayar, (hazırlayan), Mehmed Süreyya Sicill-i Osmanî yahud Tezkire-i Meşâhîr-i Osmanî. C.I, II, III, IV, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996; Pervin Çapan, Mustafa Safâyî Efendi Tezkire-i Safayî-Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâ'idî'l-Eş'ar (İnceleme-Metin-İndeks), Ankara: AKM Yayınları, 2005; www.turkedebiyat isimlersozlugu.com; bilgi@edebiyatkultur.com

tarihi 1623'tür. Bu durumda mecmuayı tertip eden şair Nāzikî Mustafa Efendi'dir. İlmîye sınıfına mensuptur, müderrislik yapmıştır.⁷

Nāzikî'nin eserine aldığı şairler çoğunlukla 17. yüzyıl şairidir, içlerinde ilmîye sınıfına mensup şairler çoğunluktadır. Önceki yüzyıllardan Bâkî'nin şiirlerinden etkilendiği görülür. Bu etkinin bir sonucu olarak Nāzikî'nin şiirlerinde atasözlerine ve mahalli söyleyişlere rastlanır: "Nāzikî kâküli sevdâsıyla dil-dârın / Çekdiğün derd ü belâ yok yere kurı sevdâ" (16a), "Bir dem yüzüñi görmese cânı çıkub düşer / Âyinenüñ seninle şu deñli inadı var" (44a) vb.

Nāzikî, Edâyî ve Tarzî'nin gazeline nazire yazmıştır: Bu iki şair de ilmîye sınıfına mensuptur. Bunun dışında nazireler yazmış değildir. Sadece "açmazdan" redifli bir matlayı yazan on beş şairi matlasıyla beraber vermiş, kendisi de bu matlaya nazire yazmıştır.

İncelenen ve doktora tezi olarak çalıştığım mecmua, zaman zaman dua, ilaç, fal, astroloji, hilyetü'n-Nebi'den bahsetmekle beraber daha çok kendisi de şair olan bir şiir meraklısının hem kendi şiirlerini yazdığı hem de genellikle kendisi gibi ilmîye sınıfından, kendi yüzyılından ve nadiren kendisinden önce yaşamış şairlerden beğendiği şiirleri topladığı, şiir ve nesir antolojisi özelliği taşıyan bir eserdir. Bu haliyle bir 17. yüzyıl şairinin şiir zevkine ve dünya görüşüne ışık tutmaktadır.

KAYNAKLAR

- Akbayar, Nuri. (hazırlayan), Mehmed Süreyya Sicill-i Osmanî yahud Tezkire-i Meşâhîr-i Osmanî. C.I, II, III, IV, İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1996.
- Aydemir, Yaşar Biyografi Kaynağı Olarak Mecmualar. Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Klâsik Türk Edebiyatında Biyografi Sempozyumu Bildirileri Kitabı. Ankara: AKM Yayınları, 2011.
- Aynur, Hatice Vd. Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII: Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkbarı. İstanbul: Turkuaz Yayınları, 2012.
- Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri, C.I, II, III, İstanbul: Matbaa-i Amire, 1333.
- Çağbayır, Yaşar, Ötüken Türkçe Sözlük, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2007.
- Çapan, Pervin, Mustafa Safâyî Efendi Tezkire-i Safayî-Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâ'idü'l-Eş'ar (İnceleme-Metin-İndeks). Ankara: AKM Yayınları, 2005.
- İpekten, Haluk Vd. Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988.
- Köksal, Mehmet Fatih Biyografik Kaynak Olarak Şiir Mecmuaları ve İshak-zâde Fevzî Mecmuası. Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Klâsik Türk Edebiyatında Biyografi Sempozyumu Bildirileri Kitabı. Ankara: AKM Yayınları, 2011.

⁷ Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988, s. 326; www.turkedyebiyatiisimlersozlugu.com; Pervin Çapan, Mustafa Safâyî Efendi Tezkire-i Safayî-Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâ'idü'l-Eş'ar (İnceleme-Metin-İndeks). Ankara: AKM Yayınları, 2005.

- Kurnaz, Cemal, Muallim Naci-Osmanlı Şairleri Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1986.
- Kurnaz, Cemal Ve Aydemir, Yaşar Mecmualara Sorulması Gereken Sorular. Turkish Studies Dergisi, 2013, Volume 8/1, Winter, 51-64.
- Kurtoğlu, Orhan, Hurufi-Bektaşî Edebiyatına Dair Bir Şiir Mecmuası, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 2008, 45, 25-35.
- Kut, Günay, Mecmua. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler, C.6, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1986.
- Mengi, Mine Bir Şiir Mecmuası Hakkında. Türkoloji Dergisi, 1997, VII, 73-78.
- Mermer, Ahmet, XV. Yüzyılda Yazılmış Yazarı Bilinmeyen Bir Nazire Mecmuası ve Aydınlı Visalî'nin Bilinmeyen Şiirleri. Millî Folklor, 2002, 56/Kış, 75-94.
- Muallim Naci, Lugat-ı Naci, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1995.
- Redhouse, Sir James William, Turkish and English Lexicon, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Tarlan, Ali Nihad, Mecmûalar Arasında, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi,1/2, 122-137, İstanbul, 1946.
- Tarlan, Ali Nihad Eski Mecmûalar Arasında, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi,1/3-4,163-170, İstanbul, 1946.
- www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com
- Uzun, Mustafa, Mecmua, TDV İslam Ansiklopedisi, C.XXVIII, 265, İstanbul: TDV Yayınları, 2003.